

GOD

Tevens verschenen bij *CeTeS.nl*:

Coen Theelen, *Onze Frits is een teckel* (2008)

Coen Theelen, *Broor – Romoires omtrent een nondescript* (2017)

Coen Theelen, *Opgang – Een kleine vertelling* (2017)

Teus Lebon, *Ik ben de gek* (2021)

Coen Theelen, *Droodle – Het verhaal van een bewaarengel* (2022)

Coen Theelen

GOD

Als eerste bijproduct van onze grote
hersenen

Schrijfsels/Vlugschrift

2022
CE TES
Beek, Limburg

Copyright © 2022 Coen Theelen

www.cetes.nl

Eerste druk: ____ 2023

Druk:

Omslag:

Opmaak:

Redactie: ____

ISBN 9789079608 ...

NUR 740

Het boek *God* is een essay gecategoriseerd onder NUR-code 740. Dat wil zeggen, mens en maatschappij algemeen.

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de schrijver.

Wie weet, God weet.

*Het grootste en eerste complot is altijd de complot-
theorie.
Waarheid kan niet zonder relativiteit.*

Inhoud (voorlopig)

Vooraf	9
God 1	13
Taal 1	14
Hybris 1	16
Waarheid 1	17
God 2	21
Taal 2	24
Hybris 2	27
Waarheid 2	31
God 3	...
Taal 3	...
Hybris 3	...
Waarheid 3	...
Etc. 4	
Etc. 5	
De Waarheid	

Voor jou, medemens. En voor jouw medemens

Vooraf

De ondertitel van dit boek klopt feitelijk niet: God is waarschijnlijk of logischerwijs niet het eerste bijproduct van onze hersenen want dan moet je eerder denken aan de oermythen, waaruit pas later religies – inclusief God – zijn voortgekomen. Maar goed, die ondertitel doet het wel goed. Tenminste, dat is de bedoeling.

Religie is zo oud als de mensheid. Dit is dan weer een cliché en de stelling klopt evenmin als de vorige. Religie is wèl eigen aan de mensheid. De vraag is: waar begint de mensheid en waar begint religie? Volgens de Hebreeuwse Bijbel, en dus het Oude Testament, begint die mensheid uiteraard bij Adam, tussen 4000 en 5000 jaar voor Christus, en in de islam is Adam de eerste profeet. Dat is op zich allemaal wat gek, want bij mij hier in de buurt, in Geleen in Zuid-Limburg, zijn gebakken potten en andere resten gevonden van de zogenaamde ‘bandkeramiekers’ gedateerd op 5000 tot 4000 jaar voor Christus, maar Adam was toen logischerwijs alweer passé en hopelijk in de hemel, terwijl hij binnen de bijbelse geschriften toen nog niet eens bestond. Het Oude Testament werd immers pas tussen 600 en 300 jaar voor Christus in enige concensus opgetekend.

De nieuwste inzichten in de evolutieleer vertellen ons: er was een primatensoort in Oost-Afrika die voortkomend uit de veranderde klimaatomstandigheden zo’n twee miljoen jaar geleden zijn vacht begon te verliezen en later min of meer gedwongen daardoor toevallig iets in de richting van taal ging ontwikkelen. Dat werd over de vele duizenden, tienduizenden, honderdduizenden jaren echter waarachtig een taal waarmee zich synchroon de unieke grote hersenen ontwikkelden. Het adjectief ‘grote’ verwijst dan niet per se naar de omvang van de hersenen – de walvis en zeker de olifant beschikken over een stuk grotere hersenen, en mogelijk een stuk sterker geheugen – maar naar het deel van de hersenen waarbinnen voornamelijk rationele verbanden kunnen worden gelegd; in principe zelfs eindeloos vele, zolang de infrastructuur er maar voor aangelegd is. En die infrastructuur ontwikkelde zich verder voor een overheersend deel aan de hand van taal.

Religie is dan, na mythologische voorstellingen, vrijwel het eerste waarachtig geestelijke vraagstuk dat zich voordoet. Dat wil zeggen, de

denkbeelden aangaande het bovennatuurlijke. Of concreter: Wie of wat heeft of hebben dit allemaal bedacht en gefabriceerd en waarom gaan we dood? En vervolgens: Wat kunnen we daaraan doen of hoe kunnen we die fabrikant daar ergens in de Natuur gunstig stemmen of met hem/haar goed bevriend raken? Of vervolgens: Kunnen we zijn/haar kunsten niet overnemen, maar dan beter? Of vervolgens: Hoe kan IK me verenigen met God?

Met taal als redeneergereedschap, zo blijkt in ieder geval, werd de Natuur of het mystieke al snel en ogenschijnlijk vanzelfsprekend gepersonifieerd. Waarom, waardoor?

Over dergelijke vragen onder andere gaat dit essay, maar ik noem het graag: *schrijfsel*. Het is een onderzoek niet alleen naar God maar daarmee samenhangend uiteraard ook naar de mens. Waar komt hij werkelijk vandaan? Wat is van oorsprong de structuur en bedoeling van zijn aanwezigheid op deze voor hem, de mens, zo exploitabele planeet? Wat is de structuur en bedoeling van religie? Wat is de menselijke waarheid en waarheid in het algemeen? Graag wil ik daarbij voorbeelden van onze contemporaine ontwikkelingen slechts selectief en in algemene zin bij de beschouwing betrekken, ter voorkoming te verzanden in geïsoleerde detailwetenswaardigheden en daarmee opening te verschaffen voor welles-nietes-argumenten. Dit laatste is namelijk exact het gevaarlijke van de tijdspanne waarin we leven: schreeuwlelijke cirkelargumentatie, waarin zelfs het verworven begrip *democratie* zijn vanzelfsprekendheid neigt te verliezen en het begrip *beschaving* slechts opgetrokken wenkbrauwen oplevert. Het actuele is echter niet meer dan een – weliswaar schrijnend en zorgelijk – voortvloeisel uit de historische logica. Juist door enige historische context toe te lichten, kan het hedendaagse ontmaskerd worden.

Maar misschien is dit *schrijfsel* wel een onderzoek naar relativisering. Ja, dat zou goed kunnen. Een onderzoek naar niet alleen een mogelijke maar een inmiddels noodzakelijke zelfrelativering, door en van de mens zelf dus. Daar zou God in ieder geval vast blij van worden.

Tot slot, de thematische materie van dit boek zou onuitputtelijk kunnen zijn. Ik beperk me niettemin als schrijver, gemakshalve wellicht, tot wat IK op dit moment relevant acht. Meer niet. Ten overvloede

wellicht wil ik stellen dat een essay iets heel anders is dan een betoog. Bij een betoog probeer je door middel van feiten en argumenten je gehoor of lezers te overtuigen van je gelijk aangaande je stellingname. Een essay, echter, is een neutraal, gedocumenteerd en beschouwelijk onderzoek naar de waarheid omtrent een onderwerp of kwestie of stellingname. Het gaat niet om het gelijk halen maar om het achterhalen en omschrijven van een stukje waarheid. Vandaar in de titelpagina het kenmerk *Schrijfsels*.

God 1 – God en mens

Zonder de mens was er geen **God** geweest; hij gaf God zijn naam. Zonder God was er geen mens geweest; Hij liet hem spreken. Zodoende, in retrospect, was God God niet voordat de mens Hem als zodanig benoemde en heette Hij waarschijnlijk Natuur of Niks, waar Hij beide vast ook vrede mee had. Een vraag is dan, waar God bleef nadat de mens er was en in bewuste toestand de aarde bevolkte. Trok Hij zich terug na zijn Genesis, zo van *Ik heb Mijn werk gedaan, het is nu aan jullie* (transcendente God: deïsme), of bleef Hij tegelijkertijd stiekem onder ons en vooral om ons zo nodig bij en aan te sturen (immanente God: theïsme)?

Er was echter wel van meet af aan een ingebakken fout, die Hem mogelijk wat zorgen baarde: de mens zou zich uiteindelijk gelijk gaan wanen aan God, aan Hemzelf. Want hij was er toch naar Gods evenbeeld gekomen? Tenminste, die veronderstelling had de mens zich altijd toegeschreven, sinds hij middels spraak en taal zijn grote hersenen had mogen ontwikkelen. Dan ontspint zich de vraag of deze veronderstelling voortkwam of voortkomt uit ijdelheid en zo ja, wiens ijdelheid: die van God of van de mens. Hoe dan ook, uiteindelijk eigende de mens zich God toe en daarmee de zeggenschap over al wat leefde en over tijd en ruimte, én over Waarheid, liefst steeds eigen waarheid.

Had God dit allemaal zo bedoeld, bijvoorbeeld bij wijze van interessant experiment? Of was er al snel sprake van faliekante inclusieve mislukking en bijbehorend noodzakelijk 'damage control'?

Taal 1 – Taal en mens

Geen enkele andere diersoort op aarde beschikt over **taal** zoals de mens dat doet; niet over woorden, zinnen; niet over de semantische en contextuele gelaagdheden van die woorden en zinnen; niet over tekstuele betekenisgelaagdheden; niet over de contextuele verwevenheden van toon en stijl; niet over subtiliteiten in taal waarmee schoonheid kan worden gecreëerd; niet over stellingen en argumenten en/of de manipulatieve opportuniteiten van taal; niet over stelselmatige omkeringstactieken welke complottheorieën helpen smeden; enzovoort. Hoe kan dat, hoe komt dat? Was het ooit toeval? Was het evolutionaire logica? Was het goddelijke willekeur? Ik zal het maar verklappen: het was waarschijnlijk al dit.

Terzijde, niet dat elk menselijk exemplaar tegenwoordig elk van deze of al deze genoemde taalaspecten begrijpt, overziet, beheerst en kan toepassen of interpreteren, maar de mankementen liggen dan aan minder gunstige genetische overdracht, gebrekkige verstandelijke opvoeding hetzij van thuis uit of op school of aan afleidende andere aan tijdgeest onderhavige preoccupaties. In ieder geval, de geestelijke inrichting voor een vergaand begrip en de ontwikkelde toepassing van een talig instrumentarium is in de geëvolueerde aanleg aanwezig.

Walvissen, of meer specifiek bultruggen, is een groot en bijna magisch ingewikkeld patroon van geluidscommunicatie toegeschreven. Met alle respect voor de walvis staat dit in geen vergelijking met de gedurende honderdduizenden jaren toegenomen complexiteit van de menselijke

taal. Hoe vernuftig de signalen-, geluiden- en gedragscommunicatie van sommige, of eigenlijk bijna alle dieren ook kan zijn, het niveau en de doelstellingen ervan blijven voornamelijk beperkt tot kwesties als gevaar, bescherming en/of affectie, voedsel en procreatie. Maar het belangrijkste dat de andere soorten missen in hun taal- of communicatievormen, is tijdgebruik. De andere dieren communiceren niet in de verleden tijd of toekomstige tijd, laat staan dat ze iets als een aanvoegende of voorwaardelijke wijs er tussendoor gooien. Ook bijvoorbeeld onbenulligheden als het weer of de nieuwe buurvrouw van de burens vallen niet echt binnen de reikwijdte van het dierlijk 'gesprek'. En de implicaties – al dan niet bewust – van iets al transgeneratieve grammatica al helemaal niet. En dat is allemaal best jammer voor de dieren, of juist niet.

Het grootste wonder van de schepping is misschien minder de mens dan zijn taal. Al is het tegelijk de vraag waar dat wonder ooit toe leidt of hoe wonderlijk het taalvermogen van de hedendaagse mens überhaupt nog is.

Hybris 1 – Hybris en mens

'Hybris' is een begrip uit de oude Griekse mythologie. Het is dus het Oudgriekse woord voor buitensporige trots, hoogmoed, overmoed, grootheidswaan, brutaliteit, onbeschaamdheid met name tegenover de Griekse goden en/of de goddelijke wereldorde. In de Bijbel geldt het als de zwaarste van de zeven doodzonden. Wie zich eraan schuldig maakt, zal het vagevuur aan zich voorbij zien gaan want hij wordt *linea recta* naar de hel geschopt.

Als mensen zich aan hybris overgeven, zijn dat vrijwel altijd exemplaren die zich dusdanig aan macht en hun exclusieve gelijk hebben verbonden of zelfs verlustigd dat zij zich gelijk wanen aan de goden of aan God (of zoiets/zo iemand). Zij hebben dan niet meer in de gaten dat zij hun menszijn daarmee genihileerd hebben en dat zij in feite geestelijk niet meer zijn dan pathetische zielige en zielloze hulpbehoevende gedrochten. Zij leven en denken in een waan die buiten henzelf valt. Dat maakt hen echter des te gevaarlijker.

Hybris lijkt op een uniek foutje in de schepping, volstrekt voorbehouden echter aan de mens. Ten voorbeeld hoeven we maar naar de relatief recente westerse geschiedenis te verwijzen en een paar sujetten die we daarin hebben zien passeren. Zij predikten de verlossende Waarheid en pleegden daartoe de meest afgrijselijke menselijke destructie. Zij kwamen uiteindelijk niet weg met hun waandaden. En dit soort geschiedenissen herhaalt zich momenteel nadrukkelijk. Maar als 'God' waarachtig straft, straft Hij meedogenloos.

Waarheid 1 – Waarheid en mens

In het mensenleven op onze aarde gaat het om **Waarheid**, niet alleen vandaag de dag maar in principe altijd. Voor de andere soorten, buiten de mens, geldt dat ook, maar zij hoeven zich daar niet mee bezig te houden, hoeven er geen vragen bij te stellen, want de Evolutie, de Natuur, heeft hun geen grote hersenen bezorgd, en daarom heeft God dat ook niet gedaan. Zij hebben weliswaar een ziel maar geen waarachtige geest. Hun leven voltrekt zich voornamelijk middels de instinctieve voedsel- en voortplantingscycli van eten of gegeten worden, van overleven of ten onder gaan, al hoe goddelijk ingenieus die cycli soms ook blijken te zijn en waar wij als mens in het algemeen ons meer bewust van mochten zijn. (Gelukkig zijn enkelen onder ons dat al veel langer.)

Dat is de Waarheid van de ‘andere’ soorten; de Waarheid van het vegetatieve, het (bio)fysische, het instinctieve, en vertaald naar de mens misschien ook wel het veilige, het materiële en triviale. Het gaat hier bij de ‘andere’ soorten om een waarheid waaraan niet getornd wordt, een objectieve waarheid omdat zij kenbaar is, altijd zo geweest is en zich hooguit evolutionair, dus in de loop van vele vele generaties, in vorm bijstelt.

Waar de ‘andere’ soorten echter niet tegen bestand zijn, is het ingrijpen van de mens in de Natuur, in het vanzelfsprekende van hun vegetatieve, instinctieve leven. Maar dat ingrijpen is er ook altijd geweest, tenminste sinds de mens er was, aanvankelijk goeddeels onbewust maar gaandeweg, naarmate taal de grote hersenen hielp onder-

steunen en ontwikkelen, en naarmate taal het samenwerken (inclusief tegenwerken) in steeds grotere verbanden kon bewerkstelligen, en de hersenen ook steeds meer complexe verweven verbanden en structuren aankonden. Daardoor ging de mens een heel andere waarheid creëren en nastreven. Of het meervoud is beter: heel andere waarheden.

Het vanzelfsprekende complex van de biofysische Waarheid, van de Natuur, was iets wat de mens al snel ontsteeg, of dacht te kunnen/mogen ontstijgen. De Natuur was er immers voor de mens om te onderwerpen of gebruiken waar dat opportuun zou blijken. Maar wat de mens altijd onderschat of over het hoofd gezien heeft, is dat aan zijn verworven intelligentie van meet af aan een minstens zo grote en krachtige Domheid ten grondslag heeft gelegen. Een vorm van Domheid waarin de mens even uniek is onder de soorten als dat hij is vanwege zijn taal en intelligentie. Hier kom ik later op terug.

Het begrip Waarheid is met de mens sterk gedifferentieerd geraakt, op zijn zachtst gezegd. De mens is tevens van meet af aan behept geweest met de impuls zich alles wat hem/haar aanstaat toe te eigenen: de Natuur, land en eigendom, zeggenschap, macht, God zelfs. En als de mens dat allemaal vermag zich toe te eigenen, waarom dan niet meteen ook Waarheid, in onze tijd liefst zelfs de ultieme morele Waarheid. Met geld en daaraan gekoppelde macht bleek je alles te kunnen kopen, vooral ook Waarheid. God was na de schepping van de mens wellicht zo voldaan van zichzelf geweest (de mens had hij immers zijn eigen beeld en gelijkenis meegegeven), dat Hij de mens een vrijbrief

meegaf voor vrijwel alles en voor onbepaalde tijd. Het is
z gezegd welhaast wachten op het moment dat God dit
'contract' met de mens toch maar eens gaat herzien, bij-
voorbeeld aan een termijn gaat binden of in woede en die-
pe teleurstelling verscheurt en verbrandt, wetende echter
dat Hij nu geen Moses meer als mediator bij de hand heeft.
Want met Moses was het begonnen, het (her)opvoeden
van de mens tot een enigszins sociaal en moreel aanvaard-
baar wezen, aan de hand van de Tien Geboden.

I wish there was a treaty we could sign.

It's over now, the water and the wine.

We were broken then but now we're borderline.

(Leonard Cohen)

God 2 – God en het heelal

God, de Natuur en evolutie staan in verband met de aarde op één lijn. Laat ik evolutie daarom ook met hoofdletter schrijven: Evolutie. Natuurlijk strijkt dit de rechten-in-de-leer onder ons meteen tegen de haren in, terwijl anderen een dergelijke stelligheid niet eens zo interessant zullen vinden. Weer anderen begrijpen vanuit een algemeen theoretische invalshoek dat stelligheid nodig is om überhaupt een redenering op te kunnen zetten. Vanuit stelligheid kun je namelijk ook op *second thoughts* komen en de andere kant van de 'zaak' onder ogen nemen. Alleen, dat moet je kunnen en dat moet je durven.

We hebben **buiten de aarde** (nog) geen met ons vergelijkbare levende wezens ontdekt, niet eens dieren, of groene natuur of levend water en witte stranden. Ja, het verwufsel met de sterren en al, dat zul je buiten de aarde in optima forma tegenkomen. Maar of dat dan bijvoorbeeld allemaal daar ook al astrologische betekenis heeft, ik vraag het me af. Voor wie dan namelijk? Kortom, de Genesis is daar nog lang niet geschreven, vermoed ik. God bestaat niet buiten de aarde, althans heeft er geen naam. Dus buiten de aarde is God Natuur, dat wil zeggen, daar gaat het allemaal volgens de wetten van de Natuur: de tijd (en relativiteit ervan), de ruimte, de gravitatie, de lege zwarte ruimte buiten de Higgs-deeltjes, de oorsprong... God knows.

Stephen Hawking was een van die buitengewoon ingenieuze natuurkundige intellecten die zijn leven lang op zoek was naar *de theorie van alles*, ofwel *de grenzen van het*

universum, ofwel het vraagstuk van de oerknal. Je zou denken dat zo'n wetenschappelijk, dus uiterst rationeel persoon geen interesse heeft in religieuze interpretaties of verklaringen, alleen al vanwege het feit dat alle verklaringen vanuit die hoek maximaal hypothetisch zijn, of op z'n Engels: nogal *wishy-washy*. Toch ging Hawking in 1981 met een aantal andere grote geleerden op uitnodiging van het Vaticaan naar een congres over het ontstaan van het **heelal**. Paus Johannes Paulus II (de Pool) zei daar dat het voor de mens – lees: wetenschappers – zinloos was zich met het moment van de schepping bezig te houden, want de kennis daaromtrent kwam, volgens de Paus, van 'Gods openbaring'. Beseffende dat die openbaring op zich al een hypothetisch gegeven is en er mogelijk nooit zal komen, bleef het vraagstuk *à priori* of zelfs per definitie onbeantwoord. Hawking zelf echter had vooraf al ten overstaan van een vriend gesteld dat het ontstaan van een heelal als het onze uit zoiets als een oerknal, uiterst onwaarschijnlijk was. 'Ik denk,' had hij eraan toegevoegd, 'dat er duidelijk religieuze implicaties zijn wanneer je over het ontstaan van het heelal gaat beginnen.' (Stephen Hawking, *Zijn leven en werk*, hoofdstuk 9) Met andere woorden, de wetenschap moet het wat deze vraagstelling betreft voorlopig maar overlaten aan het geloof. Maar wie weet, het begrip God valt misschien buiten elke tijd, zoals Hij zich ook openbaarde aan Mozes. Maar daar kom ik vast op terug.

Binnen de aardse hemisferen, dus buiten het heelal, doet de Natuur zijn werk en evolueert deze op grond van welhaast goddelijke genetische vernuftigheden. Wij bootzen de Natuur daarin inmiddels al behoorlijk na, nu cel-

dna geen geheimen meer voor ons heeft en genetische manipulatie heel veel 'maakbaars' mogelijk maakt, en zeker op termijn. Maar de Natuur, of God-op-aarde, had en heeft voor Evolutie geen microscopen nodig, alleen maar omstandigheden en het aanpassingsvermogen van de sterksten. Als je middels een of andere academische studie in de exacte hoek iets over celleer tot je hebt mogen nemen, weet je dat de aardse Evolutie vanaf eencelligen tot en met ons mensen iets goddelijks moet zijn. In begrijpelijker taal: Zoiets verzín je toch niet!?

Taal 2 – Taal en oorsprong

De wetenschap slaagt er steeds meer in de **oorsprong**, de genesis van **taal** te achterhalen. Ofschoon taal de menselijke uniciteit temidden van de soorten heeft bepaald en vormgegeven, zeggen religies daar weinig over. In de Bijbel bijvoorbeeld wordt er maar op één moment, met betrekking tot de ‘toren van Babel’, expliciet aan de oorsprong van taal gerefereerd:

Ooit werd er op de hele aarde één enkele taal gesproken. Toen de mensen in oostelijke richting trokken, kwamen ze in Sinear bij een vlakte, en daar vestigden ze zich. Ze zeiden tegen elkaar: ‘Laten we van klei blokken vormen en die goed bakken in het vuur.’ De kleiblokken gebruikten ze als stenen, en aardpek als specie. Ze zeiden: ‘Laten we een stad bouwen met een toren die tot in de hemel reikt. Zo vestigen we onze naam, en dan zullen we niet over de hele aarde verspreid raken.’ Maar toen daalde de HEER af om te kijken naar de stad en de toren die de mensen aan het bouwen waren. ‘Dit is één volk en ze spreken allemaal een en dezelfde taal,’ zei de HEER, ‘en wat ze nu doen, is nog maar het begin. Alles wat ze verder nog van plan zijn, ligt nu binnen hun bereik. Laten Wij naar hen toe gaan en verwarring brengen in hun taal, zodat ze elkaar niet meer verstaan.’ De HEER verspreidde hen van daar over de hele aarde, en de bouw van de stad werd gestaakt. Zo komt het dat die stad Babel heet, want daar bracht de HEER verwarring in de taal die op de hele aarde gesproken werd, en van daar verspreidde Hij de mensen over de hele aarde. (Genesis 11: 1-9)

Wat zou het, kijkend naar de huidige actualiteit anno begin jaren '20, een zegen zijn geweest als mensen om te beginnen al eens één taal spraken! Wat is het dat God, volgens de Bijbel, taaltechnische verwarring stichtte en vanuit die taaldifferentiatie de mensen als volkeren uit elkaar dreef en verspreidde over de aarde? Een mogelijk antwoord is: De taalkundige eensgezindheid zou de samenwerking dusdanig effectief vergroot hebben, dat de Toren van Babel, van Eensgezindheid, inderdaad spoedig, dus veel te snel, tot in de hemel had gereikt en dat de mens, nog voor hij sociaal, cultureel en moreel tot enige wasdom was gekomen, daarmee God zomaar naar de Kroon had gestoken. Dat mocht van God kennelijk nog wel even wachten.

In relatie tot wat de wetenschap zegt over het begin van taal bij de mens, is er niet eens zo heel veel mis aan dit Genesis-verhaal. Alleen verklaart de wetenschap om te beginnen hoe taal überhaupt, dus alleen al biologisch of fysiologisch, toevallig kon ontstaan bij een bepaalde groep primaten in een bepaald gebied, namelijk in Oost-Afrika, en niet ontstond bij enig van de andere diersoorten. Een opmerking terzijde: het zou kunnen dat ruwweg tegelijkertijd vormen van taal zijn ontstaan bij primaten op geheel verschillende plekken op aarde maar tot op dit moment is dat niet aannemelijk en wordt ervan uitgegaan dat de bakermat van de mens (*sapiens* inmiddels) en van taal zo'n 200.000 jaar geleden lag in oostelijk Afrika en vandaaruit verspreiding plaatsvond, ten eerste in noordoostelijke richting (nu Midden-Oosten) en vervolgens in zuidwestelijke richting, met name het huidige Zuid-Afrika, en

ten slotte richting West-Europa, zo'n 70.000 jaar geleden. Een toevoeging, ik denk op grond van recente wetenschappelijke inzichten dat taal 200.000 jaar geleden al behoorlijk voltooid ontwikkeld was, ofschoon anders dan we ons kunnen voorstellen. Misschien was taal iets als een fonemen-kliktaal. In Zuid-Afrika bestaan er nog steeds (restanten van) klicktalen, zoals Xhosa en N|uu, al is de laatste vrijwel uitgestorven. De menselijke soort zelf splitste zich reeds 1.900.000 jaar geleden af van de andere diersoorten.

[Reminder:
Slagter, '400.000 generaties']

Hybris 2 – Hybris en ‘als God zijn’

Met het uit de klei trekken van de eerste mens, welke naderhand werd gedetermineerd als ‘man’, en met het uit de zwevende rib van de ‘man’ boetseren van de tweede mens, welke naderhand werd gedetermineerd als ‘vrouw’, verschaftte God deze eerste mensen de paradijselijke goeddeels vegetatieve omgeving die Hij zojuist voor hen geschapen had. Evolutionair zouden we dit ijkpunt in de aardse geschiedenis kunnen koppelen aan het ontstaan van de oermens, de eerste varianten van *homo*, bijvoorbeeld *homo habilis* of de vroege *homo erectus*.

Bij de *homo habilis* hebben we het echter over tweeënhalf miljoen jaar geleden, terwijl het bij Adam en Eva gaat om pakweg zeventuizend jaar geleden. Het dichten van het tijdgat tussen Evolutie en Bijbel is zowel een moeilijke als delicate interpretatieve klus, waarbij het voor een belangrijk deel gaat om het verzoenen van feit en fictie. Nou, dat kennen we wel uit onze actuele werkelijkheid, die verzoening.

Laten we kort teruggaan naar het begin van zowel de bijbelse mens als de evolutionaire mens. God wilde graag zijn schepping van de aardse Natuur voltooiën met een wezen zoals Hij. Het valt hierbij trouwens op dat Hij dan spreekt over *Wij* en *Ons*.

Laten Wij mensen maken die Ons evenbeeld zijn, die op Ons lijken. (Gen.1:16)

Ik leid hieruit bijvoorbeeld af dat Hij hetzij niet alleen was, hetzij twee-in-een, als het ware. Daardoor beseftte Hij waarschijnlijk ook na de schepping van Adam dat er nog

een iets ander iemand bij moest komen, wilde Hij de gelijkenis met Hemzelf als mogelijk duale entiteit enigszins completeren. Ik ga er daarbij vanuit dat de scribenten van het Oude Testament wisten waarom zij God in de eerste persoon meervoud lieten spreken, maar vraag mezelf af wat het duale dan kan zijn: het mannelijke en het vrouwelijke, het lichte en het duistere, het goede en het slechte? En lag zulk een dualiteit dan vanuit God zelf reeds besloten in de nog te scheppen protagonist van de aarde: de mens? Het in aanleg onbegrensde creërende intellect versus de net zo onbegrensde destructieve Domheid?

Een residu van een dergelijke *pluralis majestatis* is dat koningen of koninginnen eveneens naar zichzelf (kunnen) refereren in de wij-vorm: *Wij, de Koningin* of *Wij, de Koning*. Alleen doen koningen en koninginnen dat in principe omdat zij daarmee namens hun volk spreken maar ook vanuit de middeleeuwse, en eigenlijk Romeinse, opvatting dat een koning of koningin de representant van God op aarde was. God, echter, was zelf geen representant van niemand of niets en in Genesis 1 was er nog geen mens laat staan volk namens wie Hij sprak. Zodoende tovert de wij-vorm van de sprekende God mij steeds weer een glimlach op mijn gezicht, denk ik.

God had nog maar één exemplaar van de mensensoort geschapen toen Hij deze feitelijk het enige verbod oplegde, namelijk niet te eten van de boom van kennis van goed en kwaad, al verklapte hij natuurlijk niet dat die boom het geheim van deze kennis insloot. Het leek gewoon een appelboom, weliswaar met hele mooie appels. Pas dáárna boetseerde Hij uit de eerste mens de tweede mens, welke

een ander geslacht bleek te hebben, waardoor er nu een mannelijk en een vrouwelijk menselijk geslacht bestond en daarmee dus procreatie mogelijk werd. Niettemin waren beiden, die later de namen Adam en Eva aannamen, zich nog in het geheel niet bewust van hun seksualiteit. Zij leefden zogezegd ook nog slechts in een paradijselijk vegetatief bewustzijnsstadium, dat zich net als bij andere dieren voornamelijk kenmerkt door instincten en gedragsreflexen.

Je zou kunnen beargumenteren dat de vrouw, Eva, het verbod van de boom niet rechtstreeks van God vernomen had doordat ze er simpelweg nog niet was toen God dit verbod uitsprak naar Adam, tenminste als je de chronologie van het verhaal volgt. Wellicht dat zij daarom meer ontvankelijk was voor het verleidingspraatje en de argumenten van de sluwe, slechte, duivelse slang. Zij had klaarblijkelijk het verbod vernomen van Adam en niet van God zelf, want zij repliceerde de slang in eerste instantie dat de vruchten (appels dus, zo gaat het eeuwige gerucht) van de desbetreffende boom verboden vruchten waren. Uiteraard bestreed de slang het verbod met argumenten van *argwaan* en vooral *hoon* (argumentum ad hominem) jegens de verordening van God. Maar veel meer nog dan dat, en veel sluwder, was het feit dat hij via Eva de mens ervan bewust maakte dat juist die boom het goddelijk geheim bevatte.

Jullie zullen helemaal niet sterven. Integendeel, God weet dat jullie de ogen zullen opengaan zodra je daarvan eet en dat jullie dan als God zullen zijn en kennis zullen hebben van goed en kwaad.

Dit laatste even voor de goede orde, wijzend op de actuele wereldwijde politieke crisis, blijken we niettemin nog steeds niet ten volle te kunnen doorgronden en daardoor geven we sommige machtsverwrongen gladde kronkelende menselijke sujetten de ruimte de begrippen goed en kwaad naar believen om te draaien ten einde er op de eerste plaats verwarring ofwel cognitieve chaos mee te bewerkstelligen, waardoor je je gaat afvragen of we niet collectief in cognitieve therapie moeten. Eerst is er de gespeelde argwaan jegens de bestaande menselijke wereldorde, vervolgens komt er de hoon ('wanneer gaan je ogen open!?'), waarmee een zekere achterban veelal vanuit de geestelijk minder bedeeden wordt verworven, en tot slot is er de onwrikbare overtuiging dat zelfs God het allemaal niet beter had kunnen doen.

Natuurlijk is de oorsprong van en de aanzet tot, laat ik het noemen, intrinsieke zelfoverschatting, vanuit evolutionair oogpunt iets anders, maar wezenlijk niet. Daarover dus in het vervolg meer.

[Hybris 3: Evolutionaire oorsprong >> Domheid?]

Waarheid 2 – Waarheid en omkeerbaarheid

Een logische gevolg van de menselijke impuls tot toeëigening van godweetwat bestaat er in dat **Waarheid** haar objectiviteit verliest en in plaats van een feitelijk verifieerbaar begrip verwordt tot een meningencomplex, welk je zo nodig kunt omkleden met argumenten en, net zo makkelijk, drogargumenten. Ook wordt zodoende Waarheid een potentieel **omkeerbare entiteit**, want elke mening kent een tegenmening. En als tegelijkertijd meningen eenzijdig en eigenhandig verheven worden tot feiten en feiten aan de andere kant gedegradeerd tot meningen, krijg je hele bizarre en verwarrende vormen van *contradictio in terminis*; je hebt het dan over lijnrecht tegenover elkaar staande *feitelijke meningen*, wat alleen taalkundig al een onmogelijkheid is en wat alleen kan uitmonden in zichzelf doldraaiende ledige cirkelredeneringen. (Tussen haakjes, in een dergelijke context waarin mensen dol worden van hun eigen op hol geslagen argumenten en redeneringen, verleent men in het Limburgs graag het predicaat *döl sjroef*. Dit terzijde voor ingewijden in de taal.)

Communicatiefenomenen en -patronen van dien aard, welke zich heden ten dage wereldwijd in de communicatie of non-communicatie tussen groepen mensen manifesteren, of tussen bijvoorbeeld de westerse democratische cultuur en de (vaak oosterse) autocratische cultuur, wijzen op en waarschuwen voor een radicale omkering van waarden. En dit laatste heet CHAOS, of anders gezegd: degeneratie van over de eeuwen heen opgebouwde beschaving.

In mijn woorden betekent dit, dat we weer eens een

tijdspanne binnengaan waarin de ons aangeboren Domheid zeer dominant regeert. De menselijke geschiedenis kent er vele. Alleen, naarmate de intelligentie van de mens toeneemt, wordt ook de Domheid groter, zwaarder en dreigender, en moet de intelligentie daarna weer extra veel slim en goed werk verrichten om de Domheid voorlopig weer op de plaats terug te zetten.

De tijd waarin we leven, de problemen die we als welkenkenden op ons af zien komen, de schreeuwerige spottende parawerkelijkheden van de nieuwste soort complotalternatievelingen echoën voor mij de vierhonderd jaar oude profetische waarschuwendende paradoxale bezweringen van de drie heksen in *MacBeth* (1606) van Shakespeare:

Fair is foul, and foul is fair!

Zij waarschuwden hiermee voor de nakende, de aanstaande omkering van waarden (waar MacBeth in het verhaal zijn lessen uit had mogen trekken maar dat uit karakterzwakheid en – door zijn Lady MacBeth extra gevoede – machtobsessie niet deed), voor het nabije verlies van morele verhoudingen, het verlies van ordening en beschaving.

En kijk welke cynische waarheidsvinding Trump (2016-2020) arrogant en schijnbaar off-hand bij herhaling lanceerde:

Feit is fictie, fictie is feit.

Hij moet literair onderlegde influisteraars hebben gehad,

of hofnarren, *fools!*

En ach, heksen! Hoezeer zijn die door de eeuwen heen wel niet door het complotterende (bange) gezag verdacht van een (seksueel) pact/complot met de duivel, vanwaaruit ze vervolgens konden worden gemarteld, verminkt en tenslotte verbrand. Gewoon tijdens publieke voorstellingen verbrand. Ach, ook de zoon van God ontkwam eerder al niet aan dergelijke pathetische hysterie.

En ach, een 'pact met de duivel' ...: We kennen heel wat hedendaagse machtsmannetjes (nog steeds vrijwel altijd mannetjes) die niet alleen een pact hebben met de duivel maar die inmiddels door geestelijke deformaties de duivel in persoon zijn.